Bartalis Ágnes

Erasmusos tapasztalatok a pedagógusképzés gyakorlatának tükrében

Nyitott, érdeklődő, kalandvágyó, önálló, bátor, kíváncsi az ideális jelentkező, írja számtalan Erasmus-program ismertetőjében. Én pedig nagyon is kíváncsi voltam, hogy megtudjam, vagyok-e elég kíváncsi ahhoz, hogy nekivágjak egy ilyen nagy kalandnak. Mert tulajdonképpen mi másról szól az élet, ha nem a kíváncsiságból eredő válaszok kereséséről?! Egyfajta megközelítési szempont, amely talán közelebb vihet az általam megélt tapasztalatok bemutatásához.

A szakok összevonása segíthet jobban átlátni az óvodás korosztályúak és az elemi tagozatosok közötti átmenetet, de talán kevesebb idő jut ezen életkorok sajátosságaira koncentrálni

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Karának elsőéves hallgatójaként figyeltem fel először az Erasmus+ programra, mely rögvest a fejembe véződött, s napokig nem hagyott nyugodni a gondolat, amely egy olyan álommá vált, ami mára az élettörténetem meghatározó része. Nem célom bemutatni ezt a programot, mert bizonyára már mindenki hallott róla, annál is inkább megosztani a saját tapasztalataimat a gyakorlati órákkal kapcsolatban.

Választásom nem hiába esett a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemre, hiszen Magyarország egyik legjobb egyetemeként tartják számon. A 2017–2018-as tanév őszi félévében, másodéves hallgatóként volt lehetőségem ott tanulni az egyetem Tanító- és Óvóképző Karán. Az alapképzési szakokat megfigyelve máris fellelhető az első alapvető eltérés az itthoni pedagógusképzéshez képest, hiszen jelenleg az ELTE-n külön képezik a tanítókat, óvodapedagógusokat, csecsemő- és kisgyermeknevelőket. Arról, hogy az óvó- és tanítóképzésnek egy szakon belül vagy külön kellene megvalósulnia, biztosan izgalmas vitákat lehetne folytatni, viszont nekem nem tisztem ezt eldönteni, hiszen rengeteg érvet hozhatunk fel mellette, illetve ellene is; például a szakok összevonása segíthet jobban átlátni az óvodás korosztályúak és az elemi tagozatosok közötti átmenetet, de talán kevesebb idő jut ezen életkorok sajátosságaira koncentrálni.

A tanítóképzés négyéves, a másik két szak három tanulmányi évet vesz fel. A felsőoktatásból kikerült tanítók nemcsak az elemi osztályokban taníthatnak, hanem 5–6. osztályokban is néhány, az általuk választott műveltségterületnek megfelelő tantárgyat is. Ez egy másik fontos rendszerbeli különbség, mely szerint az egyetem megkezdésekor a hallgatóknak választaniuk kell egy-egy specializációt, amelyben érdeklődésüknek megfele-

Ez idő alatt a hallgató minden héten négy napot tölt a választott gyakorlóhelyen, és egy napot az egyetemen.

lően lehetőségük lesz elmélyülni, ugyanakkor felkészíti és feljogosítja őket az 5–6. osztályokban ezeket tanítani. A különböző műveltségi területek közül választható az Angol nyelv, Német nyelv, Informatika, Ember és társadalom, Ének-zene, Magyar nyelv és irodalom, Matematika, Természetismeret, Testnevelés, illetve a Vizuális nevelés. Az óvodapedagógus szakon jelenleg a következő specializációk közül választhatnak a hallgatók: Angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére felkészítő, Az óvoda-iskola átmenet segítése, Kisgyermekkori nevelés, Fenntarthatóságra nevelés, Sokszínűség és befogadás az óvodában és Komplex motorikus fejlesztés.

A kötelező tárgyak mellett kötelezően választható, illetve szabadon választható tárgyak sorakoznak a tantervben. A tantervet megfigyelve észrevehető, hogy bizonyos tárgyakat több féléven keresztül oktatnak kevesebb óraszámban, így kevésbé jellemző a tantárgyak tömbösítése. Ez a gyakorlati óráknál is hasonlóan van megoldva.

Az óvodapedagógus szakon egyéni és csoportos óvodai gyakorlat és külső szakmai gyakorlat kíséri végig mind a hat félévet. Ezek az egymásra épülő, fokozatosan elmélyülő gyakorlattípusok más és más követelményekkel zárulnak a különböző félévekben, hogy hozzásegítsék a pedagógusjelölteket az utolsó féléves Esetelemző gyakorlat és a záró foglalkozással végződő Összefüggő külső szakmai gyakorlat sikeres elvégzéséhez.

A tanító szakon is számos egymásra épülő gyakorlattípuson vesznek részt a hallgatók. Ilyen a három féléves Egyéni komplex pedagógiai gyakorlat, mely két-három nap megfigyelést jelent alsó tagozatban, 5–6. osztályokban vagy napközis iskolában. Erre épül és párhuzamosan működik a másodévben felvehető Csoportos folyamatos megfigyelés, melyet részletesen mutatok be a későbbiekben. A megfigyelésekre támaszkodva következik a négy féléves Csoportos tanítási gyakorlat, ahol már a hallgatóknak alkalmuk van tanítani is. Ez a tanítás az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskolájában zajlik. A tanítást egyórás elemző értékelés követi, majd az osztálytanító felkészíti a csoportot a következő heti tanításra, mely alapján mindenki készül, még abban az esetben is, ha éppen nincs beosztva tanítani. Így a félévek során a hallgatóknak többféle tárgy tanítására is lehetőségük van. Ezek mellett másfajta gyakorlatok is megjelennek, mint például Az inklúzió gyakorlata, Tanító az iskolában, Alkalmazott pedagógiai gyakorlat, melyek csak bizonyos területekre koncentrálnak, illetve a Műveltségterületi tanítási gyakorlat, amely során a hallgató specializációjának megfelelően tanít már az 5–6. osztályokban is. A gyakorlatok sorozata 10 hetes Komplex szakmai gyakorlattal és záró tanítással ér véget. Ez idő alatt a hallgató minden héten négy napot tölt a választott gyakorlóhelyen, és egy napot az egyetemen. A heti négy nap alatt teljesen bekapcsolódik a mentorpedagógus munkájába, vagyis órákat tart, segíti a gyermekek munkáinak ellenőrzését, értékelését, a tehetséggondozást, a szemléltető eszközök elkészítését, kirándulások, rendezvények lebonyolítását, a szülőkkel való kapcsolattartást stb. A folyamatos ott-

létnek köszönhetően lehetőség nyílik teljesen átlátni a munkaköri feladatokat, és még az egyetem befejezéséig szembesülni a legtöbb lehetséges problémahelyzettel és megoldási lehetőségeikkel.

A tanító szakos gyakorlati tárgyak közül a Csoportos folyamatos megfigyelést mutatom be részletesen, mert ezt én magam is közvetlenül megtapasztalhattam. A gyakorlatom helyszínéül a budapesti XIII. kerületi Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Általános Iskola szolgált. Az iskola egyik III. osztályának életébe volt lehetőségünk hetente bepillantást nyerni. Ez a gyakorlattípus két órát vesz fel, amelyből az első egy tanóra megfigyelését jelenti, a második pedig annak részletes elemzését, megbeszélését. Abban a csoportban, ahol megfigyelhettem, körülbelül húszan voltunk, akikkel minden hétfőn reggel az aznapi megfigyelési szempontsorral a kezünkben, együtt figyeltük meg a pedagógusi munkát. A szempontrendszer hétről hétre változik, néhány állandó megfigyelési szempontot kivéve, amelyek a következők: egy kiválasztott gyermek folyamatos megfigyelése, a tanítási óra hangulata, a pedagógus munkájában felmerülő nehézségek és a tanóra azon elemeinek jelölése, amelyek a leginkább tetszettek.

Betartva a fokozatosság elvét, az első alkalommal lehetőség nyílik megismerkedni az osztállyal, a tanítóval és a környezettel. A részletes szempontrendszer segít rávezetni azokra a dolgokra is, amelyeket egyébként nem biztos, hogy megfigyelnénk. Először a hospitálás színhelyéül szolgáló iskola tárgyi körülményeinek a megfigyelése a cél, amelyen belül leírásra kerül a tanterem berendezése, elhelyezkedésük, szemléltető eszközök, dekoráció, kényelem, praktikusság, otthonosság. Emellett a tanulókra is irányul figyelem, hangsúlyt fektetve a fiú-lány arányra, a fluktuációra az évek során, tanulási képességekre, eredményekre, osztályszokásokra stb. A tanítási óra hangulatát rengeteg tényező befolyásolhatja, ezt is cél felderíteni. Néhány esetben nem találunk választ a kérdéseinkre, erre való a megfigyelést követő elemző óra, ahol első alkalommal az órarenddel, a pedagógiai programmal, a házirenddel, tankönyvcsaládokkal van lehetőség ismerkedni.

Az elemző órán az osztálytanító lépésről lépésre számol be a tanóra menetéről, és a hallgatók elé tár minden általa fontosnak tartott információt. A hallgatóknak lehetőségük van rákérdezni mindenre, ami nem volt számukra világos az órán. Ugyanakkor a gyakorlatvezető tanár is segíti a munkát azáltal, hogy rávilágít azokra a dolgokra, amelyek hozzájárulnak egy hasznos, átlátható, rendszerezett jegyzőkönyv elkészítéséhez. Egy hét áll rendelkezésre a hallgatóknak, hogy az órai jegyzeteket összevetve az utólagos elemzéssel egy teljes, kézzel írott jegyzőkönyvet állítsanak össze a következő alkalomig, amelyet a gyakorlatvezető kijavít, és így gyors javítással és visszacsatolással kapják vissza.

Az állandó megfigyelési szempontok mellett – amint már fennebb említettem – fokozatosan részleteződő, de ugyanakkor külön témákra épülő szempontsor alapján hospitálnak a hallgatók. A jegyzőkönyv eleinte a tanári tevékenység és a tanulói tevékenység részletes leírását és szétválasztását, illetve az idő meghatározását tűzi ki célul, később külön a témákkal együtt beépülnek más elemek

Az elemző órán az osztálytanító lépésről lépésre számol be a tanóra menetéről.

A kíváncsiságomból eredendő kérdések sorozata mind megválaszolódott.

is, amelyek végül hozzájárulnak egy teljes jegyzőkönyv létrehozásához. A szempontrendszer tematikus felépítése az előző évi Didaktika tárgy tudástárára épül, annak megfelelően következnek a témák egymás után. Így ha például a munkaformák a téma, a jegyzőkönyv mellett feltevődhetnek a következő kérdések: Mikor alkalmazott a pedagógus frontális munkaformát? (Miért?), Mely feladatokban alkalmazott a pedagógus egyéni/páros/csoportos munkaformát? (Miért?), Hogyan segítették a pedagógus által választott munkaformák a kitűzött didaktikai cél elérését? stb. Ezen kérdések megválaszolásában sokat segít a tanítóval való elemző óra, hogy megválaszolja a sokszor felmerülő miérteket. A folyamatosan elkészítendő jegyzőkönyv mellett koncentrálni kell az ezt követő további témakörökre is, mint például a didaktikai feladatok, a motiváció, a módszerek, az értékelés és ellenőrzés, a differenciálás, a pedagógus óravezetése és irányítási stílusa stb.

A félév végén összeállt hospitálási napló a kézzel fogható bizonyítéka annak az óriási tapasztalatnak, amely hozzásegített egy szélesebb látókör kialakításához a pedagógusképzés gyakorlatának tekintetében, kritikus hozzáállást tanúsítani a gyakorlati jegyzetekkel szemben és egy átfogó képet alkotni a magyarországi pedagógusjelöltek egyetemi felkészülésében. Ezek után bátran állíthatom, hogy ha nem is indultam a legideálisabb jelentkezőként, a kíváncsiságomból eredendő kérdések sorozata mind megválaszolódott sorra, sőt, még azok is, amelyekre még csak nem is gondoltam először.

Irodalom

Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara: Tantervi tájékoztató. http://www.tok.elte.hu/file/NTK_taj_2018_Bp_nemz_.pdf

(2015. 09. 04-i megtekintés)